

Greg DORAN

Greg DORAN

**SHAKESPEARE ÎN VIZIUNEA MEA:
PARCURSUL UNUI REGIZOR
PRIN FIRST FOLIO**

**Traducere de
Sorin CAZACU
Diana APOSTOL**

**EDITURA UNIVERSITARIA
CRAIOVA, 2026**

Referenți științifici:

Conf.univ.dr. Daniela ROGOBETE

Conf.univ.dr. Vlad PREDA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Doran, Greg

Shakespeare în viziunea mea : parcursul unui regizor prin First Folio /

Greg Doran ; trad.: Sorin Cazacu. - Craiova : Universitaria, 2026

Index

ISBN 978-606-14-2267-8

- I. Cazacu, Sorin (trad.)
- II. Apostol, Diana (trad.)

821.111.09

5

Shakespeare în viziunea mea
Parcursul unui regizor prin First Folio

Greg Doran

7

*Pentru dragii mei:
Mark, Jo și Ruth*

O treabă ce ne place o pornim devreme
Și mergem cu plăcere

Antoniou și Cleopatra (Actul IV, Scena IV)

9

Suflet al vremii tale!
Aplauzele, încântarea și uimirea scenei noastre!
Shakespeare al meu, ridică-te!

Ben Jonson

Mulțumiri

Din inimă, mulțumiri.
Iar peste toate, belșug și binecuvântări din cer —
Din plin, și încă peste plin!

Gloucester în *Regele Lear* (Actul 4, Scena 6)

Dacă aș începe să le mulțumesc tuturor celor care m-au sprijinit de-a lungul carierei mele și în toate producțiile menționate aici, lista ar fi nesfârșită. Mă voi limita, așadar, la cei care m-au ajutat să documentez această carte, să o scriu și să o pregătesc pentru publicare.

Mai întâi, le mulțumesc celor de la Bloomsbury, și în special Annei Brewer, pentru toate sugestiile ei — inclusiv pentru cele pe care ar fi fost bine să le urmez; lui Ben Anslow, pentru talentul și răbdarea cu care a conceput coperta; lui Aanchal Vij, pentru sprijinul editorial acordat în privința imaginilor; lui Mark Fisher, pentru lectura atentă și riguroasă; lui Merv Honeywood, pentru compoziția tipografică realizată cu atâta grijă; și producătoarei editoriale Amy Brownbridge.

La Stratford, atât de mulți oameni m-au ajutat în pregătirea acestei cărți, dar țin să-i numesc în mod special pe Kevin Wright, Michelle Morton, Andy Williams și Jane Tassell.

Le sunt recunoscător și multor prieteni apropiați care au avut generozitatea să citească variantele de lucru și să-mi ofere observații esențiale, corecturi și încurajări, între care Lucy Shepherd, Richard Sharples, Mike Poulton, Sue Powell, John Wyver, Alfred Bradley, Malcolm Taylor și Thelma Holt.

Dar cea mai profundă recunoștință o port bărbatului alături de care am trăit treizeci și cinci de ani și care, în ultimele luni ale vieții sale, m-a împins să scriu. I-am citit multe dintre aceste capitole. Mi-a răspuns

cu dragoste, cu râs și cu acel instinct strălucit și tăios care îl definea și mi-a rămas aproape pe tot parcursul acestui proces, încurajându-mă să scriu numai din inimă — Tony Sher.

Țin, de asemenea, să adresez mulțumiri speciale generațiilor de tineri regizori care m-au susținut, de-a lungul anilor, ca asistenți și regizori asociați, între care:

Abigail Anderson, Justin Audibert, Phillip Breen, Cressida Brown, Ben Brynmor, Sam Caird, Tom Daley, Jo Davies, Heather Davies, Anna Girvan, Aileen Gonsalves, Owen Horsley, Ellie Jones, Tom King, Titania Krimpas, Steve Marmion, Rebecca McCutcheon, Mitchell Moreno, Jonathan Munby, Gbolahan Obisesan, Aaron Parsons, Ng Choon Ping, Lucy Pitman-Wallace, Kate Raper, Chris Rolls, Jacqui Somerville, Jennifer Tang, Sarah Tipple, Leigh Toney, Richard Twyman, Huan Wang, Zoe Waterman și Tom Wright.

Introducere

Omul nu poate trăi doar cu Bardul.

Așa spunea odinioară actorul Donald Sinden. Și totuși, în mare, aceasta pare să fi fost viața mea. În clipa în care îmi închei mandatul de al șaselea director artistic al Royal Shakespeare Company și mă pregătesc să pun în scenă ultima piesă din First Folio, pentru a marca patru sute de ani de la apariția acestui volum, pot spune cu satisfacție că am montat fiecare piesă cuprinsă în acea carte miraculoasă.

Deși am montat și texte ale altor autori — de la contemporanii lui Shakespeare din secolul al XVII-lea, precum Ben Jonson și Aphra Behn, până la clasici ca Beckett, Wilde, Coward, Miller, O'Neill și Stoppard; de la piese noi de Edward Bond, David Edgar, Biyi Bandele și Derek Walcott până chiar la câteva musicaluri — Shakespeare a rămas constanta tuturor acestor ani. Dacă J. Alfred Prufrock (din poemul lui T.S. Eliot) și-a măsurat viața în lingurițe de cafea, eu mi-am măsurat-o în piesele lui Shakespeare.

Cartea de față nu este un manual despre montarea lui Shakespeare, ci, mai degrabă, o mărturie personală despre întâlnirea mea cu piesele sale și despre ceea ce am învățat lucrând la ele; despre numeroșii oameni extraordinari alături de care am avut șansa să lucrez și despre ce m-au învățat; despre drumurile parcurse; despre felul în care viața a intervenit, uneori brutal, și despre cum Shakespeare m-a ajutat adesea să dau formă și sens acelor momente. În 2016, la patru sute de ani de la moartea lui Shakespeare, a trebuit să-mi reînnoiesc pașaportul. Am descoperit cu încântare că, pe fiecare pagină destinată vizelor din noul pașaport, este încorporat un filigran 3D cu chipul lui Shakespeare.

Shakespeare străbate întreaga mea carieră ca un filigran și însoțește, deopotrivă, întreaga activitate a RSC: mereu prezent, fixând un standard al excelenței și îndemnându-ne neconștient să tindem spre el.

Shakespeare a fost pașaportul vieții mele. Această carte este relatarea acelei călătorii.

Greg Doran
Director artistic, Royal Shakespeare Company
Stratford-upon-Avon, aprilie 2022

1

Romeo și Julieta: un prolog

– 1979: The Poor Players. Turneu național de vară.

O, sunt un bufon al sortii!

Este seara premierei piesei mele *Romeo și Julieta*, la Teatrul Mayfair din Londra, iar Romeo tocmai a leșinat. Este anul 1979, iar eu am douăzeci de ani.

Este începutul actului al treilea, iar în piața încinsă a Veronei sângele clocotește. Tybalt, „Regele pisicilor”, tocmai l-a provocat pe Mercuțio, iar confruntarea se încheie cu moartea acestuia. Romeo se năpustește asupra lui Tybalt, îl rănește mortal și, la îndemnul lui Benvolio, fuge, ieșind din scenă pe partea stângă. O scenă mai târziu, în chilia fratelui Laurence, nu mai reușesc să înțeleg ce se petrece.

Părintele pare să-l țină pe Romeo în brațe, iar Romeo pare să-și fi uitat replicile și murmură tirada într-un mod greu de descifrat. Când intră doica și întreabă unde este Romeo, părintele îi răspunde: „Acolo, pe pământ, îmbătat de propriile lacrimi”. Beat? Oare Romeo, copleșit de emoțiile acestei reprezentării, s-a îmbătat cu adevărat? Din păcate, fără să știu, ieșind din scena anterioară cu replica „O, sunt un bufon al sortii!”, Romeo s-a izbit direct de peretele din culise, s-a lovit la cap și a leșinat. Cu greu și cu ajutorul fratelui reușește să treacă de scenă.

Acesta este doar unul dintre numeroasele dezastre care au marcat acea seară. Din cauza unei neînțelegeri petrecute în dimineața aceea, nu reușiserăm să intrăm în teatru pentru a ne pregăti pentru spectacolul nostru unic și fastuos de gală. Când, în sfârșit, am reușit să intrăm, decorul nu încăpea pe scenă și a trebuit rotit cu treizeci de grade. Nu

avuseserăm timp nici să repetăm, nici să reglăm luminile și nici măcar să exersăm cum se cuvine scenele de luptă.

Suntem o companie studentească ambițioasă și am invitat numeroase personalități influente din lumea artelor să asiste la debutul nostru. Dar, pe măsură ce cele două ore de agitație scenică amenință să se prelungească până aproape de patru, simt cum ni se risipesc toate speranțele. Sora mea, Jo, stă lângă mine și îmi strânge mâna în semn de încurajare. Până la sfârșitul spectacolului, aproape că i-am zdrobit-o.

„Gata”, mi-am spus, „aici se încheie cariera mea”.

* * *

De ce prima zi de repetiții seamănă cu prima zi de școală?

Am fost în acea sală, în acea primă dimineață plină de emoții, pentru fiecare piesă de Shakespear.

Și este întotdeauna la fel.

Actorii intră în sală ținându-și hainele în brațe, căutând un scaun liber pe care să-și așeze gențile și așteptându-se, pe jumătate, ca unul dintre membrii echipei de regie să le spună că au greșit sala sau, poate — în funcție de cât de acut este sindromul impostorului la fiecare — că s-a produs o încurcătură și că, deși au dat audiție, nu au fost, de fapt, distribuiți în piesa respectivă.

Toată lumea pare să se cunoască între ei și are în mână cești de cafea, pe care știau deja unde să le găsească. Fuga încă pare o opțiune viabilă până în clipa în care cineva închide, în cele din urmă, ușa.

În cele din urmă, îți dai seama că prima zi de repetiții nu este decât un mijloc de a ajunge la a doua zi de repetiții.

Ca exercițiu introductiv, îmi place să folosesc începutul piesei „*Romeo și Julieta*”. Prologul de paisprezece versuri funcționează ca un fel de trailer al piesei. Indiferent de etapa în care te afli în carieră, această sesiune sparge barierele și funcționează ca un mare egalizator.

Face parte din ceea ce numim „*Shakespeare Gym*”, un spațiu rezervat în mod regulat repetițiilor pentru antrenarea „mușchilor” shakespeareieni. Îți oferă ocazia să te încălzești, să-ți obișnuiești gura cu versul și să te joci puțin, în timp ce îți formezi rezistența și dexteritatea necesare pentru a rosti acest text vechi de patru sute de ani. Te ajută să

găsești acel echilibru între concentrare și relaxare care stă la baza meseriei de actor.

Uneori se aude un geamăt înăbușit când textul sonetului este împărțit între participanți, pentru că piesa este atât de cunoscută. Dar chiar și pentru cel mai experimentat actor există câteva surprize. Aceste paisprezece versuri conțin, de fapt, aproape toate elementele de bază necesare pentru rostirea versului shakespearian sau, mai exact, pentru descifrarea indicilor pe care autorul le-a lăsat, astfel încât publicul să fie făcut să asculte.

Încep întotdeauna sesiunea insistând că nicio întrebare nu este prostească, pentru că exact ceea ce vrei să întrebi se întreabă, de regulă, și altcineva din cerc.

Iată prologul așa cum este tipărit în ediția Quarto. Din diverse motive, el nu apare în ediția Folio.

Două mărețe case veroneze,
Unde povestea noastră are loc,
O ură veche ele-ajung să venereze,
Și sângele pătează acel loc.
În sânu-acestor case învrăjbite,
Doi tineri blestemați viața și-o iau
Din întâmplări de moarte rău sortite,
Părinții semne noi de împăcare-și dau.
Iubirea lor sub semnul morții cade
Din vrajba caselor pieirea vine-ndată,
Și tragica poveste inima ne-o arde,
În două ceasuri scena ne arată.
Și răbdători voi de veți asculta
Tot ce-am greșit tot noi vom îndrepta.

Deci, ce știm? Este un sonet. Are paisprezece versuri, în esență trei catrene (câte patru versuri fiecare) cu o schemă de rime ABAB și se termină cu un cuplet rimat.

Și este scris în pentametrul iambic. Asta face ca metrica să pară mai complicată decât este în realitate. De fapt, e foarte simplu: cinci „di-dum”. O silabă slab accentuată, urmată de una accentuată puternic, repetată de cinci ori pe vers. Iar aceste zece bătăi pot cuprinde și transmite o porție

simplică de informație, exact cât trebuie pentru ca publicul să o poată înțelege dintr-o singură audiție.

Am observat acest lucru recent, urmărind documentare despre viața sălbatică la televizor. Ați remarcat cum narațiunea este adesea împărțită în fraze scurte, ușor de înțeles? Într-un documentar despre pinguinii din apropierea Polului Sud: „Soarele nu va mai răsări până la primăvară.” Adesea, aceste propoziții au zece sau unsprezece bătăi, exact cât ține o respirație umană firească. „Hipopotamii au o vedere nocturnă relativ bună.” Poți deveni repede obsedat. Unele sunt chiar pentametri iambici: „Acești cimpanzei au învățat să folosească tulpinile de iarbă ca unelte.”

În sesiunea de la sală, începem prin a citi prologul în cor, de regulă în cea mai monotona și mai neatrăgătoare versiune posibilă. Apoi extragem sensul. Fiecare persoană citește, pe rând, o frază cu voce tare, după care o parafrizează în propriile cuvinte. În principiu, lucrurile sunt destul de simple. Pot apărea câteva întrebări legate de cuvinte precum „revoltă”, „nefericit” și de sensul exact al cuvântului „civil”, de ce este repetat și dacă înseamnă același lucru de fiecare dată.

Cele două expresii inventate de Shakespeare, „star-cross'd” și „death-mark'd”, stârnesc mereu discuții interesante despre imaginile pe care le convoacă. „Star-cross'd” sugerează un destin potrivnic, o soartă pecetluită de influența nefastă a stelelor sau poate chiar o oprire fizică din mers, ca și cum stelele înseși le-ar tăia calea. „Death-mark'd” evocă crucile trasate cu vopsea roșie pe ușile caselor atinse de ciumă în Londra elisabetană, semn al izolării crude a întregii familii, condamnată să piară împreună. Dar revelația apare abia atunci când actorul parafrizează a doua jumătate a versului:

„O pereche de îndrăgostiți cu soarta potrivnică își iau viața”. În nouă cazuri din zece, vor spune „îndrăgostiții se sinucid”.

Dacă inversezi ordinea versurilor, devine clar că nu asta înseamnă deloc:

O pereche de îndrăgostiți cu soarta potrivnică își iau viața
Din coapsele fatale ale acestor doi dușmani.

Își iau viața din coapsele părinților lor. Ei se nasc. Sau poate că Shakespeare face un joc de cuvinte macabru.